

ผลประเมินการพัฒนานวัตกรรมระบบดูแลผู้สูงอายุบนฐานกลไก
องค์การบริหารส่วนตำบลไชยคราม อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี
Evaluation of Elderly Care System Innovation Development of
Chaikram Sub-District Administrative Organization
Donsak District, Surat Thani Province

สุพัฒพงศ์ แยมอิม¹

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี¹

อัศวศิริ ลาปี้^{2*}

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ²

*e-mail: sirin.a@hotmail.com

Supatpong Yamim¹

Faculty of Humanities and Social Sciences, Suratthani Rajabhat University¹

Aussiri Lapi-e²

Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University²

Received: July 15, 2022, Revised: December 4, 2022, Accepted: December 21, 2022

บทคัดย่อ

สถานการณ์ปัจจุบันของการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ นับเป็นความท้าทายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งจำเป็นต้องส่งเสริมกลไกการดำเนินการอย่างเป็นระบบสำหรับเตรียมพร้อมจัดทำแผนสวัสดิการสุขภาพแก่เป้าหมายในระยะยาว การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินกลไกการพัฒนานวัตกรรมระบบดูแลผู้สูงอายุ 2) สำรวจแนวโน้ม ความต้องการและความเป็นไปได้ในการพัฒนานวัตกรรมด้านสุขภาพและระบบการดูแลผู้สูงอายุ และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนานวัตกรรมระบบดูแลผู้สูงอายุ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลไชยคราม อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ใช้วิธีการวิจัยแบบผสานวิธี เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการสำรวจความคิดเห็นของผู้สูงอายุ จำนวน 175 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากตัวแทนขององค์การบริหารส่วนตำบลรวมทั้งกลุ่มองค์กรด้านสุขภาพและภาคีเครือข่ายผู้สูงอายุ จำนวน 15 ราย ด้วยวิธีสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบทสำหรับตีความ สร้างข้อสรุปสำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย พบว่า ศักยภาพกลไกพัฒนานวัตกรรมระบบดูแลผู้สูงอายุ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.90) ขณะที่แนวโน้ม ความต้องการและความเป็นไปได้ในการพัฒนานวัตกรรมด้านสุขภาพและระบบการดูแลผู้สูงอายุ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.68) ทั้งนี้ข้อเสนอแนวทางการพัฒนานวัตกรรมระบบดูแลผู้สูงอายุ โดยองค์การบริหารส่วนตำบลไชยคราม อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี กำหนดเป็นกลยุทธ์เชิงรุกว่าด้วยการออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชนเพื่อคุ้มครองและบริการทางสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ ได้แก่ 1) การบูรณาการทุนส่วนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม 2) สนับสนุนการดำเนินงานในระดับนโยบายอย่างต่อเนื่อง 3) การใช้ความคิดเชิงสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับการบริหารจัดการปกครองท้องถิ่นแบบเข้มแข็ง และ 4) การจัดสวัสดิการสุขภาพและสังคมแก่ผู้สูงอายุรูปแบบสหการ โดยระบบที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปสู่ข้อกำหนดเป็นนโยบายด้านสวัสดิการสำหรับองค์การบริหารส่วนตำบลไชยครามและสามารถประยุกต์เป็นแนวทางจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนานวัตกรรมระบบดูแลผู้สูงอายุที่เหมาะสมแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ได้

คำสำคัญ: การพัฒนานวัตกรรม ระบบดูแลผู้สูงอายุ องค์การบริหารส่วนตำบลไชยคราม

Abstract

Aging society can be a challenge for local government organization which needs to establish a systematic plan to promote long-term goals for the elderly health welfare. This research aims to 1) evaluate senior care system innovation development, 2) survey the trend, demand and feasibility of innovative system development for senior care, and 3) offer guidelines for senior care system development of Chaikram local administrative organization, Donsak district, Surat Thani Province. This study employed mixed-methods approaches. Quantitative data were collected through a survey on opinions of the 175 elderly people who were selected by stratified sampling technique. Qualitative data were collected from documents and in-depth interviews with 15 executives and officials of Chaikram sub-district organization and elderly health care organizations. The interview sample was selected through purposive sampling. Statistics was employed for quantitative data analysis and content analysis was conducted for qualitative analysis. Results showed that the overall opinions in all aspects towards system care innovation development for an elderly of Chaikram sub-district administrative organization were at high level ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.90). With regards to opinions about trends, needs and feasibility of such an operation in overall were at highest level ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.68). The proposed guideline was based on “SAO for Healing environment” which aims to protect and provide health service for the elderly by local community that requires: 1) integration of partnership development participation 2) support to public policy making constantly 3) creative thinking based on local strong governance and 4) provision of health and social welfare for the elderly. The findings can provide insights for policy makers especially in terms of social welfare and can be used as a guideline to plan for innovation development that meets the needs of the elderly in other local administration organizations.

Keywords: Innovation Development; Care System for an Elderly; Chaikram Sub-district Administration Organization

บทนำ

การพัฒนาประเทศด้วยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ผ่านการทบทวนวาทกรรม “นวัตกรรมคือหัวใจของการพัฒนา” นับเป็นจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญของการพัฒนา เพราะได้เชื่อมต่อกับภาพอนาคตประเทศไทยใน 20 ปีข้างหน้าสู่การปฏิบัติในระยะเวลา 5 ปี (พ.ศ. 2560-2564) โดยแต่ละยุทธศาสตร์ของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 12 กำหนดแผนงานหรือโครงการสำคัญที่ต้องดำเนินการให้เห็นผลเป็นรูปธรรมในช่วง 5 ปีแรกของการขับเคลื่อนภาพอนาคตเพื่อวางรากฐานการพัฒนาในระยะยาวสู่ประเทศพัฒนาแล้วและรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตได้อย่างเหมาะสม (Office of the National Economic and Social Development Council, 2018) อันนำไปสู่การจัดวางระบบและกลไกเชื่อมโยงการกระจายอำนาจให้ชุมชนพร้อมสร้างศักยภาพและกรอบความรับผิดชอบแก่ท้องถิ่นเพิ่มขึ้นผ่านกระบวนการจัดทำกฎหมาย กฎระเบียบและนโยบายสาธารณะที่ได้มาตรฐาน

สากล ขณะเดียวกันกำหนดเป้าหมายภายใต้การส่งเสริมให้ “คนไทยแข็งแรง เมืองไทยแข็งแรง” โดยมุ่งเป้าให้ “ผู้สูงอายุ” ได้รับการดูแลในระยะยาวด้วยการเพิ่มสวัสดิการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุไทย บนฐานการเสนอรูปแบบบริหารจัดการโดยใช้กลไกชุมชนและหน่วยงานระดับท้องถิ่น อาศัยจุดเด่นในพื้นที่ร่วมขับเคลื่อนโครงการพร้อมขยายบทบาทการเป็นหุ้นส่วนพัฒนา ตามยุทธศาสตร์การดำเนินงานเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ด้วยปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงได้นำไปสู่การตอกย้ำถึงความสำคัญของการสำรวจและทบทวนกลไกระดับท้องถิ่นในฐานะองค์กรการปกครองระดับพื้นที่ที่จำเป็นต้องเร่งปรับปรุงสภาพแวดล้อมและสิ่งแวดล้อมความสะอาดให้เหมาะสมและเอื้อต่อการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุในพื้นที่ให้บริการที่มีคุณภาพด้วยกลไกขับเคลื่อนโครงการพัฒนานวัตกรรมระบบสุขภาพอย่างเป็นองค์รวม อันเป็นเงื่อนไขสำคัญในกระบวนการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดีขึ้นภายใต้กรอบการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุ

แห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ซึ่งหน่วยงานเกี่ยวข้องระดับนโยบาย ตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมถึงภาคีเครือข่ายในระดับพื้นที่จำเป็นต้องร่วมแสวงหาแนวทางการพัฒนาระบบและกลไกการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวระดับชุมชนแบบบูรณาการ ซึ่งนับเป็นโมเดลที่สนับสนุนให้ผู้สูงอายุใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพและมีความสัมพันธ์ร่วมกับชุมชน อันจะช่วยให้ผู้สูงอายุสามารถพึ่งตนเองและในแง่เศรษฐกิจก็สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายทั้งของผู้สูงอายุเองและของรัฐอีกด้วย (Pitunpong, 2018)

ข้อเสนอแนะเชิงความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุระดับชุมชนแบบบูรณาการตามรายละเอียดข้างต้น สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้วิเคราะห์ว่า นับเป็นโอกาสสำคัญทางเศรษฐกิจที่ตอบสนองความต้องการสินค้าและบริการของผู้สูงอายุ อาทิ ยาและเวชภัณฑ์ อาหารเพื่อสุขภาพ ธุรกิจบริการสุขภาพ บริการทางการแพทย์และศูนย์พักพิงผู้สูงอายุ รวมทั้งการพัฒนานวัตกรรม เช่น หุ่นยนต์สำหรับการดูแลและนวัตกรรมของใช้ภายในบ้านสำหรับผู้สูงอายุ เป็นต้น ตลอดจนกำหนดโครงการพัฒนารูปแบบระบบบริการสังคมเชิงบูรณาการโดยชุมชนสำหรับผู้สูงอายุ บนฐานการขับเคลื่อนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีบทบาทร่วมกับการจัดการ การสนับสนุนรวมทั้งส่งเสริมให้ความช่วยเหลือด้วยนวัตกรรมการบริหารจัดการเชิงนโยบายที่เหมาะสมกับชุมชนและบริบทสังคม

ภายใต้กรอบการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545-2564) ที่ระบุในยุทธศาสตร์ที่ 3 ว่าด้วย “ระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ” ข้อ 4.2 “จัดตั้งและพัฒนาบริการทางสุขภาพและทางสังคมในชุมชนที่สามารถเข้าถึงผู้สูงอายุได้มากที่สุดโดยเน้นบริการถึงบ้านและมีการสอดประสานกันระหว่างบริการทางสุขภาพและทางสังคม” และข้อ 4.3 “ส่งเสริมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรทางศาสนา องค์กรทางเอกชนและองค์กรสาธารณะประโยชน์มีส่วนร่วมในการดูแลจัดสวัสดิการเพื่อผู้สูงอายุโดยกระบวนการประชาคม” นับว่าเป็นการก่อรูปเชิงปรากฏการณ์ที่สำคัญของสังคมไทยต่อการยกระดับและกลไกส่งเสริมพัฒนาด้านสุขภาพและพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งต่างพยายามค้นหารูปแบบที่เหมาะสมต่อกระบวนการสร้างแนวปฏิบัติที่ดีสำหรับดูแลผู้สูงอายุในชุมชน ท้องถิ่นเชิงบูรณาการอย่างยั่งยืนอันถือเป็นเป้าหมายสำคัญที่หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องต้องร่วมบูรณาการการส่งเสริม ดูแลพร้อมทั้งจัดวางระบบบริการและคุ้มครองทางสังคมแก่ผู้สูงอายุที่มีคุณภาพอย่างเป็นองค์รวมด้วยรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งในระดับนโยบาย ระดับพื้นที่รวมถึงระดับปฏิบัติการผ่านกลไกขับเคลื่อนของชุมชนท้องถิ่น

เพื่อให้บรรลุตามมาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติ เรื่อง สังคมสูงอายุ (Department of Older Persons, 2019) แต่กลับพบว่า ระบบบริหารจัดการสุขภาพในระดับพื้นที่โดยเฉพาะการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาพรวมนั้นยังไม่บรรลุถึงด้านประสิทธิภาพเท่าที่ควร ทั้งยังก่อให้เกิดปัญหาจากการเข้าถึงการรับบริการเป็นอย่างมาก นับว่าสถานการณ์ดังกล่าวนี้ส่งผลกระทบโดยตรงและถือเป็นความท้าทายเร่งด่วนต่อการจัดระบบและเร่งพัฒนาการให้บริการสุขภาพแก่กลุ่มผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ (Insuk, & Rojanatrakul, 2021)

ทั้งนี้ภายใต้เงื่อนไขที่กำหนดในมาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติ พ.ศ. 2565 เรื่อง สังคมสูงอายุ โดยกรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เพื่อตอบสนองต่อการสร้างนวัตกรรมด้านสุขภาพในระดับชุมชน โดยเฉพาะการกำหนดนโยบายด้านส่งเสริมสวัสดิการแก่กลุ่มเป้าหมายที่มุ่งดำเนินการตามแผนส่งเสริมสุขภาพผ่านหน่วยงานระดับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาปรับใช้ในพื้นที่จังหวัดสุราษฎร์ธานีนั้น ยังไม่ปรากฏผลเชิงประจักษ์ประกอบกับการทบทวนข้อเสนอเชิงนวัตกรรมภายใต้แผนปฏิบัติการเชิงกลยุทธ์ด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ โดยสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุราษฎร์ธานี ปี พ.ศ. 2565 ที่ได้ระดมมาตรการส่งเสริมการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุแบบบูรณาการ (SALE Model) ซึ่งคาดว่าจะก่อให้เกิดแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาระบบและกลไกการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวระดับชุมชนแบบบูรณาการแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรมนั้น ยังไม่ปรากฏชัดเท่าที่ควรถือเป็นช่องว่างความรู้ด้านการบริหารจัดการระบบสุขภาพให้เกิดประสิทธิผลผ่านกลไกขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติที่สามารถนำไปปรับใช้ได้เชิงปฏิบัติรวมทั้งก่อให้เกิดการขยายผลภายใต้กลไกดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำเป็นต้องเร่งทบทวนการส่งเสริมพัฒนาด้านสุขภาพและระบบการดูแลผู้สูงอายุอย่างเป็นระบบ เพื่อสนับสนุนเป็นชุดข้อมูลสำคัญที่คาดว่าจะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิธีดำเนินการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในฐานะทรัพยากรที่มีคุณค่าของบริบทท้องถิ่นผ่านปฏิบัติการวิจัยโดยใช้ชุมชนท้องถิ่นเป็นฐานขับเคลื่อนกลไกดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งคาดว่าจะในอีก 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) ข้างหน้าผู้สูงอายุในประเทศไทยจะมีสุขภาพที่ดี (Healthy) มีหลักประกันและความปลอดภัยในชีวิต (Security) และมีส่วนร่วมขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม (Participation) ซึ่งสัมพันธ์กับข้อกำหนดตามยุทธศาสตร์ผู้สูงอายุ 20 ปี (Department of Older Persons, 2018) ต่อไป

จากการสำรวจและประเมินสถานการณ์ทั่วไปในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลไชยคราม อำเภอตอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ยังไม่ปรากฏรูปแบบของการพัฒนาและกลไกสนับสนุนโครงสร้างขององค์กร เพื่อรองรับการเชื่อมโยงภาคีเครือข่ายด้านสุขภาพในระดับชุมชนและขับเคลื่อนการดูแลผู้สูงอายุเชิงบูรณาการของพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งการกำหนดยุทธศาสตร์ดำเนินงานผ่านชุดนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ผ่านมา ยังคงให้ความสำคัญเพียงแค่ภารกิจทั่วไป เช่น การจ่ายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ การจัดกิจกรรมทางศาสนา เป็นต้น ซึ่งตอกย้ำถึงช่องว่างของกลไกดำเนินงานที่คาดว่าจะนำไปสู่การสร้างและพัฒนานวัตกรรมการดูแลผู้สูงอายุรูปแบบใหม่ให้เกิดขึ้นในระยะยาว นอกจากนี้ด้วยบริบทที่กำลังเผชิญกับการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของจำนวนผู้สูงอายุ โดยเฉพาะในปี พ.ศ. 2565 มีจำนวนผู้สูงอายุที่มีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป จำนวน 294 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 14.50 ของจำนวนประชากรทั้งหมด (The Bureau of Registration Administration, 2022)

จากข้อเท็จจริงดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ไชยครามได้ก้าวเข้าสู่การเป็นสังคมสูงอายุเป็นที่เรียบร้อยแล้วและกำลังจะก้าวเข้าสู่การเป็น “สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (Complete Aged Society)” ในอนาคตอันใกล้ ดังนั้นภายใต้ความจำเป็นในการเตรียมพร้อมรองรับสถานการณ์แสวงหารูปแบบการพัฒนาระบบดำเนินการที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้สูงอายุที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น ประกอบกับความต้องการของผู้สูงอายุที่มีความหลากหลาย จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการทบทวนบทบาทสู่การสนับสนุนระบบสุขภาพและสังคมเป็นสุขให้เกิดขึ้นอย่างแท้จริงได้นั้นหน่วยงานเกี่ยวข้องจำเป็นต้องร่วมแสวงหารูปแบบที่เหมาะสมกับศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อก้าวข้ามข้อจำกัดด้านต่าง ๆ โดยอาศัยการบูรณาการร่วมกันอย่างเป็นระบบ ขณะเดียวกันการขยายบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนานวัตกรรมบริการสาธารณะเพื่อให้บรรลุเป้าหมายหุ้นส่วนการพัฒนาให้เกิดประสิทธิภาพ จึงต้องเร่งสร้างองค์ความรู้ที่นำไปสู่การตอบสนองต่อการยกระดับขีดความสามารถเพื่อรองรับแนวทางส่งเสริมคุณภาพ “ผู้สูงอายุ” ให้ได้รับการดูแลในระยะยาว พร้อมเสนอกลไกที่สอดคล้องกับหลักการส่งเสริมพัฒนาด้านสุขภาพและระบบการดูแลผู้สูงอายุบนฐานการขับเคลื่อนกลไกการพัฒนา กรณีศึกษาอบต.ไชยคราม อำเภอตอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานีจากวิจัยนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อประเมินกลไกการพัฒนานวัตกรรมระบบดูแลผู้สูงอายุ โดยอบต.ไชยคราม อำเภอตอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี
2. เพื่อสำรวจแนวโน้ม ความต้องการและความเป็นไปได้ในการพัฒนานวัตกรรมด้านสุขภาพและระบบการดูแลผู้สูงอายุโดยอบต.ไชยคราม อำเภอตอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี
3. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนานวัตกรรมระบบดูแลผู้สูงอายุ โดยอบต.ไชยคราม อำเภอตอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมให้ความสำคัญกับแนวทางการวิเคราะห์เชื่อมโยงข้อมูลทางวิชาการที่มีผลต่อการนำไปสู่การพัฒนานวัตกรรมด้านสุขภาพและระบบการดูแลผู้สูงอายุผ่านกลไกดำเนินงานโดยอบต.ไชยคราม อำเภอตอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี อย่างเป็นระบบและเชื่อมโยงเป็นองค์รวมนั้นสรุปได้ดังนี้

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการและความเป็นไปได้สำหรับประกอบการอธิบายความเป็นไปได้ของการวิจัยครั้งนี้ ผลงานข้อบ่งชี้การพิจารณาตามหลักพื้นฐานทางทฤษฎีสังคมวิทยาในการวิจัยเพื่อนำไปสู่การวางกรอบอธิบายการส่งเสริมพัฒนาด้านสุขภาพและระบบการดูแลผู้สูงอายุ บนฐานกลไกการพัฒนาที่สอดคล้องกับเงื่อนไขการจัดสวัสดิการที่เหมาะสมและมีลักษณะเฉพาะแก่ผู้สูงอายุ ตามบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งสัมพันธ์กับการพิจารณาสาเหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุมีสถานะทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยการประยุกต์ทฤษฎีทางสังคมสำหรับอธิบายองค์ประกอบในกรณีศึกษาครั้งนี้เชื่อมโยงแนวคิด ว่าด้วยความต้องการและการตอบสนองต่อความต้องการทางด้านร่างกาย ด้านจิตใจและด้านสังคมของผู้สูงอายุ ดังนี้ (Boonphadung, 2011)

- 1.1 ด้านร่างกาย ได้แก่ อาหาร การพักผ่อนนอนหลับ การมีที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัย การมีเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มที่เหมาะสมตามฤดูกาลและการได้รับการดูแล รักษาพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย
- 1.2 ด้านจิตใจ ได้แก่ ความรัก การดูแลเอาใจใส่ การยอมรับนับถือ และการเข้าใจและการให้อภัย
- 1.3 ด้านสังคม เป็นความต้องการเข้าร่วมและเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมทางสังคมตามความสนใจ

จากการประมวลชุดความคิดทางทฤษฎีข้างต้นจึงนำมาสู่การขยายกลไกการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในการวิจัย ภายใต้กรอบการกำหนดรูปแบบการพัฒนา

นวัตกรรมโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่จำเป็นต้องตอบสนองความต้องการในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตให้เหมาะสม ประกอบกับการสะท้อนความคิดเห็นของผู้สูงอายุในพื้นที่ให้บริการของอบต.ไชยครามผ่านมุมมองของผู้รับบริการดังกล่าว คาดว่าสะท้อนผลข้อมูลเชิงประจักษ์ที่ผู้สูงอายุแต่ละบุคคลได้รับ โดยประเมินคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุครอบคลุมใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านแนวโน้ม ด้านความต้องการ และด้านความเป็นไปได้ ในการพัฒนานวัตกรรมระบบดูแลผู้สูงอายุโดยอบต.ไชยคราม อำเภอตอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี อย่างเป็นองค์รวม

2. แนวคิดสนับสนุนการพัฒนาหลักดำเนินงานโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อการกิจการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุภายใต้กรอบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ ด้วยกลไกการจัดสวัสดิการสังคมแก่คนทุกช่วงวัยจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับนโยบาย ต่างมุ่งส่งเสริมการสนับสนุนช่วยเหลือผู้สูงอายุในสังคมที่จำเป็นต้องได้รับบริการให้สามารถเข้าถึงบริการสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพนั้น นับเป็นเงื่อนไขสำคัญสำหรับหน่วยงานที่รับเอานโยบายไปปฏิบัติให้เกิดผล โดยเฉพาะการดำเนินงานผ่านกลไกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับ ซึ่งนำไปสู่การกำหนดรูปแบบการจัดสวัสดิการสังคมบนฐานการวิเคราะห์นวัตกรรมสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ ตลอดจนอบต.ไชยครามในบทบาทหน่วยกรณีศึกษานั้นได้นำไปสู่การเร่งแสวงหาและพัฒนากระบวนการส่งเสริมสุขภาพแก่ผู้สูงอายุแบบองค์รวม ตามอำนาจหน้าที่รับผิดชอบตามภารกิจที่ระบุในขอบข่ายการจัดสวัสดิการสังคมและการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็ก สตรี ผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสที่บัญญัติไว้หมวด 2 มาตรา 16 (10) ตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ประกอบกับมาตรา 23 (6) ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2562 โดยเป็นการกำหนดให้มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการตามแผนงาน โครงการและงบประมาณตลอดจนเสนอแนะส่วนราชการอื่นให้สามารถร่วมส่งเสริมรอบดำเนินงานพัฒนาผู้สูงอายุได้ด้วยเช่นเดียวกัน

3. การประเมินโครงการตามเทคนิค CIPPIest ซึ่งประยุกต์จากแนวคิดการประเมินผลโครงการโดย Stufflebeam (Chintapanyakun, Ruaengsri, Laksana, & Lhongsap, 2017 cited from Buosonte, 2013) กล่าวคือ เป็นการปรับส่วนขยายของการประเมินในรูปแบบ CIPP โดยแยกการประเมินผลผลิต (Product Evaluation) ออกเป็นการประเมินด้านผลกระทบ (Impact Evaluation) การประเมินด้านประสิทธิผล (Effectiveness Evaluation) การประเมินด้าน

ความยั่งยืน (Sustainability Evaluation) และการประเมินด้านการถ่ายทอดส่งต่อ (Transportability Evaluation) โดยพิจารณาองค์ประกอบของสิ่งที่ได้รับการประเมิน ได้แก่ โครงการ แผนงานและสิ่งแทรกแซงต่าง ๆ โดยส่วนขยายของการประเมินที่เพิ่มขึ้นนี้ มีความหมายครอบคลุมรวมถึงการประเมินผลผลิตเดิมและการประเมินผลลัพธ์นั่นเอง

อย่างไรก็ตามการเชื่อมโยงเครื่องมือการประเมินโครงการตามเทคนิคการประเมินแบบ CIPPIest ครั้งนี้สะท้อนถึงความคิดเห็นของผู้สูงอายุ ซึ่งครอบคลุมเกี่ยวกับความต้องการและการตอบสนองความต้องการด้านสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุที่ได้รับการบริการด้านสวัสดิการจากอบต.ไชยครามโดยสามารถประเมินกลไกทั้งระบบ และนับเป็นตัวชี้วัดมาตรฐานการให้บริการสาธารณะผ่านกลไกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเป็นองค์รวม ดังนั้นการประเมินด้วยเทคนิคแบบ CIPPIest จึงเป็นเสมือนแนวทางการพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ ที่สามารถนำไปสู่การสร้างกลไกการพัฒนาโดยอบต.ไชยคราม จากดัชนีชี้วัดความสำเร็จได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลสำหรับสะท้อนมุมมองของผู้สูงอายุในฐานะผู้รับบริการ สำหรับการปรับรูปแบบดำเนินงานแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สอดคล้องตามมาตรฐานคุณภาพและประสิทธิภาพการให้บริการด้วย

4. แนวคิดนวัตกรรมทางสังคมและการส่งเสริมนวัตกรรมด้านสุขภาพและระบบการดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งแม้ว่าเกี่ยวข้องกับการพัฒนานวัตกรรมทางเทคโนโลยีในฐานที่เป็นสิ่งใหม่และสร้างความเปลี่ยนแปลงพร้อมตอบสนองความท้าทายในการส่งเสริมระบบสุขภาพแก่ผู้สูงอายุอย่างแท้จริง หากแต่นวัตกรรมที่คาดว่า ตกผลึกในครั้งนี้มีมีความเกี่ยวเนื่องกับการเสริมสร้างและสำรวจแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ดีขึ้น บนฐานการพัฒนาสิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อนในพื้นที่อบต.ไชยคราม รวมทั้งคาดว่าเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อสังคมโดยรวม ตลอดจนเชื่อมโยงกับกระบวนการความร่วมมือของคนในสังคม จนก่อให้เกิดเป็นการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในที่สุด สำหรับขอบข่ายข้อเสนอวัตกรรมการพัฒนานั้นมีลักษณะที่ร่วมดังนี้ (Rakpuang, & Senanuch, 2019)

1) New คือ ต้องเป็นสิ่งใหม่ สำหรับสังคมนั้น

2) Meet a Social Need คือ การตอบสนองความต้องการทางสังคม รวมทั้งอาจกำหนดความต้องการทางสังคมได้

3) Put into Practice คือ ต้องมีการนำไปปฏิบัติใช้และแม้แต่ในกระบวนการก่อร่างนวัตกรรมทางสังคมนั้นก็ต้องผ่านปฏิบัติการทางสังคมด้วย

4) Engage and Mobilise Beneficiaries คือ การระดมผู้ได้รับผลประโยชน์ให้มีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการพัฒนานวัตกรรมทางสังคมหรือดูแลตนเอง

5) Transform Social Relations คือ การเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางสังคม กลุ่มเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงและเกี่ยวข้องกับปัญหาสามารถเข้าถึงอำนาจและทรัพยากร เป็นการกระจายอำนาจ เพื่อต่อต้านความไม่เป็นธรรมในสังคมอันจะทำให้ให้นวัตกรรมทางสังคมมีส่วนสำคัญในการสร้างวาทกรรมการต่อรองอำนาจด้วย

จากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าว นำไปสู่การกำหนดจุดยืนทางญาณวิทยา เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนานวัตกรรมด้านสุขภาพและระบบการดูแลผู้สูงอายุทั้งในรูปของนวัตกรรมที่เกิดขึ้นจากผู้สูงอายุตลอดจนนวัตกรรมที่องค์กรภาคีเครือข่ายจัดทำให้ผู้สูงอายุ ผ่านการขับเคลื่อนกลไกโดยอบต.ไชยครามบูรณาการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ด้วยกระบวนการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีความสะดวกเพียงพอต่อการเข้าถึงบริการสาธารณะ รวมทั้งสามารถพึ่งพาตนเองอย่างเต็มศักยภาพ ได้แก่ การเข้าถึงอุปกรณ์ สุขภาพและเทคโนโลยีทางสังคม การเชื่อมโยงทางสังคม ตลอดจนการสร้างสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัยและเป็นมิตรกับผู้สูงอายุ ที่รองรับการพัฒนานวัตกรรมด้านสุขภาพและระบบการดูแลผู้สูงอายุบนฐานขับเคลื่อนกลไกโดยอบต.ไชยครามอำเภอตอนล่าง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

วิธีการวิจัย

วิธีการวิจัยเชิงผสมผสานครั้งนี้ อยู่บนฐานการสำรวจและประเมินความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้สูงอายุในพื้นที่ให้บริการของอบต.ไชยคราม อำเภอตอนล่าง จังหวัดสุราษฎร์ธานี สำหรับนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับแนวโน้มความต้องการและความเป็นไปได้ในการพัฒนานวัตกรรมด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ รวมทั้งนำเสนอกลยุทธ์ที่เหมาะสมกลไกดำเนินงานกับขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนานวัตกรรมด้านสุขภาพและระบบการดูแลผู้สูงอายุที่สอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่ โดยพิจารณาความสำคัญเกี่ยวกับเทคนิควิธีการจัดกระทำข้อมูลที่หลากหลายสอดคล้องกับประเด็นย่อยที่ต้องการประเมินในแต่ละมิติ รวมทั้งให้ความสำคัญกับมุมมองที่หลากหลายครอบคลุมกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดทั้งที่เป็นทีมผู้ปฏิบัติงาน ผู้รับผลประโยชน์จากโครงการ ผู้บริหารองค์กรตลอดจนเครือข่ายพัฒนาด้านสุขภาพในพื้นที่กรณีศึกษา ซึ่งกำหนดขั้นตอนดำเนินงานวิจัย ดังนี้

การกำหนดประชากร กลุ่มตัวอย่าง และการคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

1. ประชากรผู้ให้ข้อมูลเชิงปริมาณ คือ ผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป และอาศัยในเขตพื้นที่ให้บริการอบต.ไชยคราม จำนวน 294 คน (Donsak District Registration Bureau, 2020) โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) ตามสูตร Yamane (1967 cited from Rathachatrannon, 2019) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 169 คน ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับการเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างและป้องกันการสูญหายของกลุ่มตัวอย่าง (Attrition Rate) ที่ค่าความคลาดเคลื่อนเท่ากับ .05 ของวิจัยเชิงปริมาณที่กำหนดในช่วงไม่เกินร้อยละ 15 (Thato, 2021) ดังนั้นจึงพิจารณาขนาดกลุ่มตัวอย่างรวม 175 คน และสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Sampling) โดยแยกประชากรเป็นกลุ่มย่อยตามขอบเขตของพื้นที่เพื่อให้ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ครอบคลุมทั้ง 5 หมู่บ้านต่อไป

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเชิงคุณภาพ กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ภายใต้บริบทของภาคีเครือข่ายร่วมกับอบต.ไชยคราม ในฐานะตัวแทนสะท้อนมุมมองการขับเคลื่อนและพัฒนากระบวนการบริการสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ จากภาคส่วนต่าง ๆ จำนวน 5 กลไก ประกอบด้วย 1) กลไกผู้บริหารและผู้บริหารจัดการสังกัดหน่วยอบต.ไชยคราม อำเภอตอนล่าง จังหวัดสุราษฎร์ธานี สำหรับสะท้อนบทบาทของหน่วยกำหนดนโยบายและรับนโยบายไปสู่การปฏิบัติ จำนวน 3 คน 2) กลไกโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลไชยคราม (รพ.สต.ไชยคราม) สำหรับสะท้อนบทบาทของหน่วยบริการด้านสุขภาพและสาธารณสุขในชุมชน จำนวน 3 คน 3) กลไกชมรมผู้สูงอายุในพื้นที่กรณีศึกษา สำหรับสะท้อนความต้องการของกลุ่ม ตลอดจนเป็นกลไกสร้างความร่วมมือระหว่างผู้สูงอายุลานะสมาชิกในชุมชน จำนวน 3 คน 4) กลไกอาสาสมัครดูแลผู้สูงอายุ (อผส.) และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) สำหรับสะท้อนโครงข่ายสนับสนุนการขับเคลื่อนระบบการจัดการสุขภาพชุมชนรวมทั้งส่งเสริมปฏิบัติการอนามัยสิ่งแวดล้อมและ 5) กลไกองค์กรภาคเอกชนตลอดจนองค์กรอื่น ๆ ในพื้นที่ตำบลไชยคราม สำหรับสะท้อนบทบาทหน่วยงานส่งเสริมความร่วมมือด้านทรัพยากรต่าง ๆ ที่จำเป็นด้วยเงื่อนไขของหุ้นส่วนการพัฒนา รวม 15 คน โดยกำหนดรหัสกลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ T01-T15 แทนข้อมูลการระบุชื่อ – สกุลของผู้ให้ข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากการทบทวนแนวคิดการประเมินด้วยเทคนิค CIPPIest Model เพื่อนำไปสู่การประเมินองค์ประกอบที่สัมพันธ์กับการพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ พร้อมทั้งสำรวจมุมมองว่าด้วยแนวโน้ม ความต้องการและความเป็นไปได้ในการส่งเสริมนวัตกรรมสุขภาพผ่านกลไกขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม ประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้องแต่ละข้อคำถามมากกว่า 0.60 ซึ่งได้นำไปทดลองใช้ (Try Out) กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ราย และนำมาวิเคราะห์ที่ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.73 แบบสอบถามประกอบด้วย 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ โดยให้เลือกตอบเพียงตัวเลือกเดียวหรือเติมข้อความที่ตรงกับความเป็นจริง จำนวน 7 ข้อ

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินกลไกการพัฒนานวัตกรรมระบบดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยอบต.ไชยคราม ด้วยเทคนิค CIPPIest Model จำนวน 24 ข้อ

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้ม ความต้องการและความเป็นไปได้ในการพัฒนานวัตกรรมดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยอบต.ไชยคราม จำนวน 15 ข้อ

ส่วนที่ 4 แบบสอบถามปลายเปิด สำหรับแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพทั่วไป ข้อจำกัดรวมทั้งข้อเสนอแนะต่อการพัฒนานวัตกรรมดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ โดยอบต.ไชยคราม จำนวน 3 ข้อ

เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพใช้การศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างประกอบด้วย

1. การศึกษาเอกสาร โดยทบทวนหลักการเบื้องต้นเกี่ยวกับข้อกำหนดเชิงนโยบาย มาตรการและแนวทางพัฒนาการจัดระบบบริการสุขภาพแก่ผู้สูงอายุจากเอกสารของหน่วยงานเกี่ยวข้องในระดับประเทศ สำหรับทบทวนแนวทางพัฒนาระบบบริการสุขภาพแบบองค์รวม

2. การสัมภาษณ์เชิงลึก ซึ่งพัฒนาขึ้นจากการทบทวนฐานทางทฤษฎีที่เชื่อมโยงกับการวิเคราะห์สถานการณ์ บริบททั่วไป แผนพัฒนาท้องถิ่น ยุทธศาสตร์ ตลอดจนโครงการสนับสนุนกิจกรรมและสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุโดยอบต.ไชยคราม

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้โปรแกรมประยุกต์หาค่าทางสถิติในการแปลความหมายข้อมูล ได้แก่

ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมทั้งใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา จากข้อมูลแบบสอบถามปลายเปิด

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction) โดยให้ความสำคัญกับการประเมินโครงการก่อนดำเนินการ (Preliminary Evaluation) สำหรับประเมินความเป็นไปของโครงการในภาพรวม โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงและจำแนกอย่างเป็นระบบ พร้อมแปลความหมายเชื่อมโยงความสัมพันธ์อย่างเป็นระบบ รวมทั้งสร้างข้อสรุปจากข้อมูลที่รวบรวมได้อย่างเป็นขั้นตอน พร้อมการเก็บรวบรวมข้อมูล (Busetto, Wick, & Gumbinger, 2020) เพื่อสรุปเป็นข้อเสนอเชิงกลยุทธ์การพัฒนาระบบดูแลสุขภาพที่สอดคล้องกับบทบาทและหน้าที่ของอบต.ไชยครามอย่างเป็นรูปธรรม

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

1. ผลประเมินประเมินกลไกการพัฒนานวัตกรรมระบบดูแลสุขภาพ โดยอบต.ไชยคราม

1.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง 112 คน (ร้อยละ 64.00) และเพศชาย 63 คน (ร้อยละ 36.00) มีอายุระหว่าง 66 – 70 ปี 54 คน (ร้อยละ 30.86) แหล่งที่มาของรายได้จากเบี้ยยังชีพโดยสวัสดิการรัฐ 112 คน (ร้อยละ 69.72) มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท 117 คน (ร้อยละ 66.86) ค่าใช้จ่ายส่วนบุคคลเฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท 107 คน (ร้อยละ 61.14) ระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่ชุมชน/ตำบลมากกว่า 10 ปีขึ้นไป 76 คน (ร้อยละ 43.43) และมีความต้องการปัจจัยพื้นฐานสำหรับการดำรงชีพในชีวิตประจำวัน ซึ่งสนับสนุนโดยหน่วยงานภาครัฐ 169 คน (ร้อยละ 96.57) โดยส่วนใหญ่มีความต้องการด้านสวัสดิการยังชีพ 155 คน (ร้อยละ 91.72) ขณะที่ความคิดเห็นบทบาท “อบต.ไชยคราม” ต่อการสนับสนุนปัจจัยดำรงชีพที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง 160 คน (ร้อยละ 91.43) โดยสะท้อนความต้องการอย่างมากต่อการสนับสนุนและส่งเสริมนวัตกรรมด้านสุขภาพและพัฒนาการดูแลสุขภาพ โดยกลไกอบต.ไชยคราม 160 คน (ร้อยละ 91.43)

1.2 ผลประเมินกลไกการพัฒนานวัตกรรมระบบดูแลสุขภาพ โดยอบต.ไชยคราม พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = 0.90) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความยั่งยืน (Sustainability) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.02$, S.D. = 0.84) รองลงมา คือ ด้านผลกระทบ (Impact) ($\bar{X} = 4.01$, S.D. = 0.85) ด้านการ

ถ่ายทอดส่งต่อ (Transportability) ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.88) ด้านผลผลิต (Product) ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.89) ด้านประสิทธิผล (Effectiveness) ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.88) ด้านกระบวนการ (Process), ($\bar{X} = 3.90$, S.D. = 0.95) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.97) และผลประโยชน์กลไก การพัฒนานวัตกรรมระบบดูแลผู้สูงอายุโดยอบต.ไชยคราม ด้านบริบท (Context) ค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = 1.01) ตามลำดับ

2. แนวโน้ม ความต้องการและความเป็นไปได้ในการพัฒนานวัตกรรมการดูแลผู้สูงอายุ โดยอบต.ไชยคราม

2.1 ผลสำรวจแนวโน้ม ความต้องการและความเป็นไปได้ในการพัฒนานวัตกรรมการดูแลผู้สูงอายุ โดยอบต.ไชยคราม

พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = 0.68) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับ “ความต้องการ” ในการพัฒนานวัตกรรมการดูแลผู้สูงอายุ โดยอบต.ไชยคราม มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.33$, S.D. = 0.65) รองลงมา ความคิดเห็นเกี่ยวกับ “ความเป็นไปได้” ในการพัฒนานวัตกรรมการดูแลผู้สูงอายุ โดยอบต.ไชยคราม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.27$, S.D. = 0.69) และความคิดเห็นเกี่ยวกับ “แนวโน้ม” ในการพัฒนานวัตกรรมการดูแลผู้สูงอายุ โดยอบต.ไชยคราม มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.71) ตามลำดับ

2.2 สภาพทั่วไป ข้อจำกัด และข้อเสนอแนะต่อการพัฒนานวัตกรรมด้านสุขภาวะและระบบการดูแลผู้สูงอายุ โดยอบต.ไชยคราม

2.2.1) สภาพทั่วไปของพื้นที่ให้บริการของอบต.ไชยครามต่อการพัฒนานวัตกรรมด้านสุขภาวะและระบบการดูแลผู้สูงอายุ

จากผู้ตอบแบบสอบถาม 13 คน (ร้อยละ 7.43) โดยส่วนใหญ่เห็นว่า ปัจจัยสนับสนุนการดำเนินงานมีความเหมาะสมและมีความพร้อมทั้งด้านบุคลากร อาคารสถานที่ที่จำเป็นในการให้บริการ หากแต่งบประมาณที่นำมาจัดสรรยังต้องขอรับการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

2.2.2) ข้อจำกัดในการพัฒนานวัตกรรมด้านสุขภาวะและระบบการดูแลผู้สูงอายุโดยอบต.ไชยคราม

ซึ่งมีผู้ตอบจำนวน 9 คน (ร้อยละ 5.14) โดยส่วนใหญ่เห็นว่า ยังขาดงบประมาณสนับสนุนที่จำเป็น นอกจากนี้การบริหารจัดการงบประมาณขาดความยืดหยุ่น เพราะต้องคำนึงถึงกฎ ระเบียบในการใช้จ่ายอย่างเข้มงวดเพื่อให้เป็นไปตามเงื่อนไขของการใช้จ่ายงบประมาณที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ข้อจำกัดในเรื่องของบุคลากรทางสาธารณสุขที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสร้างความน่าเชื่อถือตลอด

จนการสร้างควมไว้วางใจในการให้บริการแก่ผู้สูงอายุ จึงจำเป็นต้องอาศัยผู้มีความเชี่ยวชาญ รวมทั้งอาจต้องตรวจสอบมาตรฐานทางวิชาชีพและคุณวุฒิอย่างเข้มข้น

2.2.3) ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนานวัตกรรมด้านสุขภาวะและระบบการดูแลผู้สูงอายุโดยอบต.ไชยคราม

ซึ่งมีผู้ตอบ 9 คน (ร้อยละ 5.14) โดยส่วนใหญ่เห็นว่าเป็นแนวนโยบายที่ดีและน่าสนใจ อีกทั้งเป็นแนวทางการสร้างสิ่งใหม่สำหรับตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ ที่ไม่เพียงแต่มีสิทธิได้รับเบี้ยยังชีพจากองค์การบริหารส่วนตำบลเท่านั้น หากแต่ทำให้ผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงการให้บริการขั้นพื้นฐานรวมทั้งดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างปกติสุข ครอบคลุมการตอบสนองความต้องการด้านสวัสดิการที่จำเป็นและเพียงพอต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตในระยะยาว อีกทั้งนำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งในชุมชนด้วยการลดช่องว่างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในแต่ละช่วงวัยได้อีกด้วย

3. แนวทางการพัฒนานวัตกรรมระบบดูแลผู้สูงอายุโดยอบต.ไชยคราม

3.1) สภาพทั่วไปและบริบทดำเนินงานเพื่อพัฒนานวัตกรรมด้านสุขภาวะและระบบการดูแลผู้สูงอายุของอบต.ไชยคราม

พบว่า วิสัยทัศน์ “ไชยคราม เมืองน่าอยู่ เศรษฐกิจก้าวหน้า ประชาชนมีความสุข” นั้นมีการกำหนดขอบข่ายดำเนินงานเกี่ยวกับการยกระดับคุณภาพชีวิตของกลุ่มประชากรผู้สูงอายุไว้ในพันธกิจว่าด้วยส่งเสริมการพัฒนาเด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ ผู้พิการ ตลอดจนกลุ่มผู้ด้อยโอกาสต่าง ๆ รวมถึงระบุไว้ในพันธกิจการจัดทำบริการสาธารณะที่มุ่งเป้า บรรลุกรอบการพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น ได้มาตรฐานในระดับหนึ่งพร้อมทั้งสนับสนุนกลไกการสร้างมาตรฐานการดำรงชีวิตที่เอื้อให้ผู้สูงอายุ สามารถเข้าถึงและได้รับการช่วยเหลือพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ

ภายใต้กรอบดำเนินงานตามแผนพัฒนาท้องถิ่นระยะ 4 ปี (พ.ศ. 2561-2565) ของอบต.ไชยครามตามรายละเอียดข้างต้นนั้นเชื่อมโยงกับหลักคิดและเงื่อนไขพัฒนาเชิงบูรณาการตามนโยบายของรัฐบาล รวมถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตลอดจนแผนพัฒนาจังหวัดสุราษฎร์ธานีและข้อกำหนดในแผนพัฒนาอำเภอดอนสัก ซึ่งนำไปสู่การจัดทำกิจกรรมภายใต้โครงการขับเคลื่อนภารกิจสวัสดิการและส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุด้วยแผนยุทธศาสตร์นี้

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิต ประกอบด้วย แผนงานที่ 2.3 แผนงานสังคมสงเคราะห์ ได้แก่ โครงการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาส โดยมีวัตถุประสงค์

เพื่อสร้างกำลังใจให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสให้เห็นคุณค่าของชีวิตและพร้อมดำรงชีวิตต่อไป โดยกำหนดผลที่คาดว่าจะได้รับ คือ ผู้สูงอายุและผู้ด้อยโอกาสมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากนี้ยุทธศาสตร์ที่ 2.8 แผนงานงบกลาง ได้แก่ โครงการเงินอุดหนุนเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจ่ายเป็นเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุที่ได้ประกาศขึ้นบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิรับเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ได้แก่ ผู้สูงอายุที่ขึ้นทะเบียนทุกคน โดยกำหนดผลที่คาดว่าจะได้รับ คือ ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ยุทธศาสตร์ที่ 4 ด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม จารีตประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วยแผนงานที่ 4.1 แผนงานการศาสนา วัฒนธรรมและนันทนาการ ได้แก่ โครงการรดน้ำผู้สูงอายุ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการส่งเสริม อนุรักษ์ ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นให้ได้รับการสืบทอดและคงอยู่สืบไป โดยกำหนดผลที่คาดว่าจะได้รับ คือ ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นได้รับการสืบทอดและคงอยู่สืบไป นอกจากนี้แผนงานที่ 4.2 แผนงานการศาสนา วัฒนธรรมและนันทนาการ ได้แก่ โครงการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุตำบลไชยคราม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความรู้กับผู้สูงอายุเกี่ยวกับการดูแลสุขภาพในด้านต่าง ๆ โดยกำหนดผลที่คาดว่าจะได้รับ คือ ผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมมีความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพเพิ่มขึ้น

จากข้อมูลตามยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติที่กำหนดผ่านแนวทางดำเนินงานจัดสวัสดิการและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุข้างต้น เห็นว่าอบต.ไชยคราม ได้พยายามผลักดันให้เกิดการพัฒนาและกลไกการดูแลผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องตามที่บัญญัติไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยเริ่มดำเนินงานภายใต้ห้วงระยะเวลา 4 ปี ตั้งแต่ พ.ศ. 2561-2565 ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็วของประเทศไทยอันเนื่องมาจาก การลดลงของภาวะเจริญพันธุ์ ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางระบาดวิทยา ทำให้รูปแบบของภาระโรคเปลี่ยนจากโรคติดต่อไปเป็นโรคไม่ติดต่อเรื้อรังและยังมีปัญหาสุขภาพจาก อุบัติเหตุ ภัยพิบัติและภัยสุขภาพรวมทั้งโรคจากการประกอบอาชีพและโรคจากสิ่งแวดล้อมสูงขึ้น อันเกิดจากการจัดการกำลังคนด้านสุขภาพยังไม่สามารถตอบสนองต่อการสร้างประสิทธิภาพของระบบบริการสุขภาพ ระบบการเงินการคลังด้านสุขภาพก็ยังมีปัญหาการจัดการระบบข้อมูลข่าวสารและการวิจัยด้านสุขภาพยังไม่สามารถใช้ประโยชน์จากข้อมูลและงานวิจัยที่มีได้อย่างเพียงพอ สะท้อนถึงช่องว่างการวิจัย (Research Gap) ประกอบปัญหาเชิงโครงสร้างขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (Research Problem) ในการเตรียมพร้อมรองรับการให้บริการด้านสุขภาพและระบบดูแลผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ความรอบรู้

ด้านสุขภาพ (Health Literacy) ของประชาชนยังไม่เพียงพอในการป้องกันปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ด้านสุขภาพ กลไกการอภิบาลระบบสุขภาพทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นซึ่งสัมพันธ์กับกระบวนการสร้างระบบธรรมาภิบาลยังไม่ชัดเจน การปรับโครงสร้างประเทศไปสู่ “ประเทศไทย 4.0” กรอบเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) และการปฏิรูปประเทศด้านสาธารณสุข ประเด็นสถานการณ์ และปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาสุขภาพเหล่านี้ ควรนำไปสู่การออกแบบพร้อมทั้งการวางแผนเตรียมพร้อมรองรับและเผชิญกับสภาพปัญหาจะช่วยให้สามารถรับมือกับความเสี่ยงและภัยคุกคามด้านสุขภาพที่จะเกิดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ที่สอดคล้องตามข้อมูลปรากฏในแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) อย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตามเพื่อให้เกิดข้อค้นพบที่สัมพันธ์กับแนวทางให้บริการด้านสุขภาพและระบบการดูแลผู้สูงอายุ โดยอาศัยกลไกขับเคลื่อนผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องประเมินศักยภาพ ตลอดจนแสวงหากิจกรรมรวมทั้งรูปแบบที่เหมาะสมกับความต้องการของผู้สูงอายุ ซึ่งจะนำไปสู่การยกระดับประสิทธิภาพการบริหารการพัฒนาแก่ออบต.ไชยคราม ต่อไป

3.2 แนวทางการพัฒนานวัตกรรมระบบดูแลผู้สูงอายุ โดยอบต.ไชยคราม อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า จากการประมวลข้อมูลเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการแก่กลุ่มผู้สูงอายุ ภายใต้แผนงานสังคมสงเคราะห์นั้นมีแนวโน้มที่สามารถพัฒนาสู่การกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการนวัตกรรมด้านสุขภาพและระบบการดูแลผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากมุ่งเป้าที่การส่งเสริมระบบสาธารณสุขรวมถึงยกระดับมาตรฐานด้านสุขภาพแก่ผู้สูงอายุโดยตรง ถือเป็นฐานคิดสำคัญที่ตอกย้ำถึงความจำเป็นและความเป็นไปได้ในการพัฒนานวัตกรรมการดูแลส่งเสริมคุณภาพชีวิตอย่างเป็นองค์รวม ทั้งนี้จำเป็นต้องขยายกรอบการพิจารณาอำนาจหน้าที่ตามบทบัญญัติที่ระบุในกฎหมาย ตลอดจนประเมินกลไกดำเนินงานเพื่อบรรลุเป้าหมายภายใต้หลักการของแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) สู่การผลิตซ้ำรูปแบบที่สอดคล้องกับมาตรการขับเคลื่อนระเบียบวาระแห่งชาติ เรื่อง สังคมสูงอายุ รวมทั้งยุทธศาสตร์ดำเนินงานโดยกรมกิจการผู้สูงอายุ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ที่เชื่อมโยงกับขอบข่ายอำนาจหน้าที่ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 7 พ.ศ. 2562 ต่อไปอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตามเพื่อให้สะท้อนบริบทการบริหารการพัฒนาของอบต.ไชยครามที่จะนำไปสู่การวางกรอบแนวปฏิบัติ

ว่าด้วยการพัฒนาการบริหารระบบสุขภาพแก่ผู้สูงอายุอย่างรอบด้านที่คาดว่าจะปรากฏในแผนพัฒนาท้องถิ่นในอนาคตนั้น จึงจำเป็นต้องทบทวนยุทธศาสตร์ประกอบการประเมินศักยภาพ การดำเนินงานตามหลักวิเคราะห์ SWOT Analysis จากสภาพแวดล้อมและนำเสนอกลยุทธ์ใหม่ภายใต้กรอบ TOWS Matrix สำหรับประเมินสถานการณ์ปัจจุบันขององค์กร ซึ่งสามารถสะท้อนปัจจัยเชิงกลยุทธ์ ภายใต้เงื่อนไข “กลยุทธ์เชิงรุก” หรือ “SO strategies” เป็นแนวทางสำหรับดำเนินการพัฒนา นวัตกรรมระบบดูแลผู้สูงอายุ โดยอบต.ไชยคราม

จากบริบทข้างต้นสะท้อนเงื่อนไขสำคัญในการส่งเสริม นวัตกรรมด้านสุขภาพและระบบการดูแลผู้สูงอายุโดยอบต. ไชยคราม ที่สามารถนำเสนอมุมมองของการใช้จุดแข็งผสาน โอกาส (S : ผู้บริหารและสมาชิกสภาอบต.ไชยคราม มีความสามัคคีไม่แตกแยกทำให้มีความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนา ท้องถิ่นให้ก้าวหน้าต่อไป สอดรับกับบริบทการบริหารจัดการ ปกครองแบบเข้มแข็ง (Strong Executive) และนับเป็นองค์ ประกอบสำคัญในการสร้างนวัตกรรมที่น่าสนใจ และ O : การ ผสานความร่วมมือเชิงบูรณาการจากหน่วยงานราชการส่วน กลางและส่วนภูมิภาคทั้งในระดับจังหวัด อำเภอและตำบล ตลอดจนชุมชนให้มีความสัมพันธ์ในลักษณะของการหนุน เสริม ประสานความร่วมมือและอำนวยความสะดวกให้แก่ อบต.ไชยครามสามารถจัดทำบริการสาธารณะในรูปแบบ สหกรณ์อย่างมีประสิทธิภาพ)

โดยเฉพาะการวางกรอบเป้าหมายเพื่อให้บรรลุแนวทาง พัฒนาคูณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ด้วยการอาศัย “ทุน” และความ เข้มแข็งขององค์กรในพื้นที่เป็นกลไกขับเคลื่อนสำคัญ รวมทั้ง การผสานความร่วมมือเชิงบูรณาการจากภาคส่วนต่าง ๆ ทั้ง ในระดับเครือข่ายและองค์กรสนับสนุนเชิงโครงสร้างในระดับ นโยบายสู่การก้าวข้ามข้อจำกัดและกำหนดรูปแบบดำเนินงานภายใต้โครงการหรือกิจกรรมที่สอดคล้องกับศักยภาพท้อง ถิ่นให้เกิดขึ้นผ่านกลไกขับเคลื่อนการพัฒนานวัตกรรมระบบ สุขภาพแก่ผู้สูงอายุที่เหมาะสม “การออกแบบสภาพแวดล้อม โดยชุมชนเพื่อคุ้มครองและบริการทางสุขภาพแก่ผู้สูงอายุผ่าน กลไกของ อบต.” ผ่านโครงการและกิจกรรมที่คาดว่าจะเกิดขึ้น ในอนาคตและเตรียมบรรจุในแผนพัฒนาอบต.ไชยคราม เช่น โครงการศูนย์สามวัย โครงการธนาคารผู้สูงอายุและโครงการ ธาราบำบัด เป็นต้น นับเป็นเป้าหมายที่หุ้นส่วนการพัฒนาเห็น พ้องต้องกัน (T O1)”

จากข้อค้นพบ ถือได้ว่า เป็นนวัตกรรมทางสังคม ผ่านการขับเคลื่อนโดยอบต.ไชยคราม (SAO for Healing Environment) ตามองค์ประกอบข้างต้น นับเป็นจุดเด่น

สำคัญของการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผ่านการออกแบบร่วมของ ชุมชน เพื่อเอื้อให้เกิดกลไกการร่วมให้บริการด้านสุขภาพแก่ ผู้สูงอายุโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งแสดงให้เห็นว่า ชุมชนสามารถผสานความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบนฐานการยกระดับคุณภาพการจัดทำบริการสาธารณะ ผ่านข้อเสนอโครงการและกิจกรรมด้านสาธารณสุข ตามความ ต้องการโดยส่วนรวมและมีความสอดคล้องกับบริบทของ พื้นที่ “การดำเนินงานด้านสุขภาพชุมชนนั้นต้องอาศัยความร่วมมือกับหน่วยงานด้านสุขภาพในบทบาทของเครือข่ายการพัฒนาบริการสาธารณะร่วมกับท้องถิ่นด้วย ซึ่งจะทำให้นโยบาย สามารถนำไปสู่การปฏิบัติอย่างแท้จริงและก่อให้เกิดประโยชน์ กับประชาชนอย่างทั่วถึง และคาดว่าจะนำมากำหนดเป็นแผน งาน/กิจกรรมภายใต้โครงการในปีงบประมาณ พ.ศ.2566 ซึ่ง ขับเคลื่อนโดยกลไกอบต.ไชยครามในอนาคต (T O7)”

เพื่อให้การประยุกต์โครงการและกิจกรรมที่สอดคล้อง กับผลจากการพัฒนานวัตกรรมเชิงความคิดเพื่อสนับสนุนการ พัฒนาระบบสุขภาพชุมชนแก่ผู้สูงอายุ กรณี “SAO for Healing Environment” หรือการออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชน เพื่อคุ้มครองและบริการทางสุขภาพแก่ผู้สูงอายุผ่านกลไก ของอบต. มาปรับใช้ภายใต้กลไกขับเคลื่อนระบบการดูแล ผู้สูงอายุสำหรับอบต.ไชยครามได้เชิงประจักษ์นั้น นอกจาก บูรณาการผ่านกลไกภาคีเครือข่ายในท้องถิ่นแล้ว การอาศัย ทุนในชุมชนนับเป็นเงื่อนไขสำคัญในการสร้างนวัตกรรมรูปแบบใหม่ด้วย อันสะท้อนถึงการตั้งศักยภาพของทุนในสังคม เข้าสู่กระบวนการดำเนินงานในฐานะนวัตกรรมของชุมชนท้อง ถิ่นที่สัมพันธ์กับแนวทางการสร้างสรรค์นวัตกรรมทางสังคม (Jaturat, 2017) และสนับสนุนให้เกิดกลไกการพัฒนาและ ใช้ประโยชน์จากแนวคิดใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองความท้าทาย และสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือทางสังคม โดยมีเป้าหมายที่ สำคัญ คือ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งเมื่อ เชื่อมโยงกับกรอบการพัฒนานวัตกรรมสังคมเพื่อผู้สูงอายุ จึง ตอกย้ำถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ องค์กรผู้สูงอายุ เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่สำรวจค้นหาผลิตภัณฑ์ ที่เกิดขึ้นจากแนวคิด การสร้างชิ้นงานที่เหมาะสมกับการพัฒนา เครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตประจำวันของผู้สูงอายุผ่าน บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องอาศัยวิธีการ เชิงสร้างสรรค์ตามเงื่อนไขเฉพาะของพื้นที่ซึ่งจำเป็นต้อง ทบทวนเงื่อนไขพร้อมแสวงหาขั้นตอนแนวคิดใหม่ ค้นหารวม ทั้งสำรวจสิ่งที่มีอยู่สู่การนำเสนอทางออกและขับเคลื่อนกลไก พัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้น สิ่งที่เป็นไปได้เป็นต้นแบบ (Pilots) ขั้นตอนของการสร้างต้นแบบนวัตกรรมผู้สูงอายุ

(Prototypes) และในท้ายที่สุดขั้นตอนของการขยายขนาดเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Scaling) การนำผลงานหรือชิ้นงานต้นแบบไปขยายผลให้เกิดการนำไปใช้ประโยชน์สำหรับผู้อื่นให้เกิดการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันแก่ผู้สูงอายุทั้งในพื้นที่รับผิดชอบและพื้นที่ขยายผลด้วยเช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับ Klakayan (2022) พบว่า การสร้างนวัตกรรมด้านสังคมสูงวัยอยู่บนฐานของการช่วยลดความโดดเดี่ยวทางสังคม ให้ได้สัมผัสกับวิถีแห่งความสุขนั้น ช่วยสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมมีส่วนร่วมในสังคมอย่างเต็มที่ด้วย เพราะความซื่อสัตย์และความวิตกกังวลสามารถส่งผลกระทบอย่างมากต่อสุขภาพ จึงควรสนับสนุนให้ผู้สูงอายุร่วมกันให้ข้อมูลพฤติกรรมเสี่ยงที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเองผ่านระบบ เกิดการสร้างเป็นสังคมที่ช่วยระวังภัยให้กันและกัน “เกี่ยวกับการสร้างมาตรการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุทั้งภาวะปกติและที่ต้องได้รับการช่วยเหลือเป็นพิเศษนั้น ถือว่าเป็นความท้าทายในปัจจุบันหลังจากสถานการณ์โควิด 19 จึงเห็นด้วยอย่างยิ่งที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องเร่งดำเนินการและหารูปแบบใหม่ในการเตรียมพร้อมเข้าสู่สังคมสูงวัย พร้อมทั้งสร้างพื้นที่แก่ผู้สูงอายุให้เป็นส่วนหนึ่งของพลังในการร่วมขับเคลื่อนกลไกสร้างสรรค์สังคม ซึ่งองค์กรท้องถิ่นในพื้นที่น่าจะเป็นหน่วยงานสำคัญมากกว่าหน่วยงานข้างนอก (T011)”

ในท้ายที่สุดด้วยข้อค้นพบจากผลการวิจัยที่สอดคล้องกับข้อเสนอการนำนวัตกรรมต้นแบบไปสู่การปรับใช้ในกลไกขับเคลื่อนเชิงประจักษ์นั้น สอดคล้องกับข้อมูลจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่เป็นสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมุมมองความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในฐานะของผู้รับบริการต่อการประเมินศักยภาพกลไกการส่งเสริมวัฒนธรรมด้านสุขภาพและระบบการดูแลผู้สูงอายุโดยอบต.ไชยคราม ซึ่งสามารถตกผลึกเงื่อนไข ซึ่งนับเป็นข้อค้นพบใหม่ 4 ประการได้แก่

1) บูรณาการหุ้นส่วนการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม กล่าวคือ การผสมผสานความร่วมมือดำเนินการระหว่างองค์กรที่มีพันธกิจด้านสาธารณสุข ทั้งในระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการในพื้นที่ตำบลไชยคราม โดยร่วมออกแบบกลไกดำเนินงานตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุ และสามารถแลกเปลี่ยนเครื่องมือ อุปกรณ์ตลอดจนบุคลากรเฉพาะด้านซึ่งจำเป็นต้องสร้างเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็ง

2) สนับสนุนการดำเนินงานในระดับนโยบายอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ เมื่อได้ข้อสรุปที่สอดคล้องกับบริบทเชิงพื้นที่แล้ว ควรมีการจัดวางระบบและกลไกดำเนินงานตามความรับผิดชอบทั้งในส่วนหน่วยงานสนับสนุน หน่วยงานอำนวยความสะดวกรวมทั้งหน่วยงานดำเนินการหลัก เพื่อกำหนดบทบาทขับเคลื่อนที่ชัดเจน

3) การใช้ความคิดเชิงสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับการบริหารจัดการปกครองท้องถิ่นแบบเข้มแข็ง กล่าวคือ การประเมินศักยภาพและพัฒนานวัตกรรมที่เหมาะสมกับทุนและทรัพยากรในท้องถิ่น ตลอดจนการอาศัยมุมมองข้อเสนอที่หลากหลาย โดยสร้างพื้นที่ให้มีการแสดงความคิดเห็นที่หลากหลาย และคำนึงถึงผลประโยชน์แก่ส่วนรวม

4) การจัดสวัสดิการสุขภาพและสังคมแก่ผู้สูงอายุรูปแบบสหการ กล่าวคือ การส่งเสริมให้เกิดการตระหนักในด้านสุขภาพของผู้สูงอายุเป็นวาระเร่งด่วน และถือเป็นภารกิจของทุกหน่วยงานที่สามารถดำเนินการร่วมกัน พร้อมบัญญัติเป็นพระราชกฤษฎีกาหรือกฎหมายอื่นในประเด็นเกี่ยวกับสวัสดิการของผู้สูงอายุไว้ด้วย ทั้งนี้เพื่อกำหนดเป็นมาตรการและชุดของแบบแผนดำเนินงานภายใต้กรอบดำเนินงานที่กฎหมายรับรองไว้อย่างถูกต้อง

ด้วยการปรับบทบาทการดำเนินงานด้านส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุผ่านกลไกขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายใต้ชุดเงื่อนไขทั้ง 4 ประการข้างต้นนับว่าสอดคล้องกับรูปแบบการจัดสวัสดิการของรัฐเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดย Jansawang (2022) ที่เสนอว่า ควรให้ความสำคัญในการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสำหรับผู้สูงอายุให้มีความชัดเจนมากขึ้น การจัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้านผู้สูงอายุที่เป็นรูปธรรมตลอดจนการบูรณาการความร่วมมือของหน่วยงานรัฐและเอกชนในพื้นที่เพื่อการขับเคลื่อนงานด้านสวัสดิการของรัฐเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุอย่างมีประสิทธิภาพ อันถือเป็นข้อมูลสำคัญประกอบการนำเสนอแนวโน้ม ความต้องการ และความเป็นไปได้ในการพัฒนานวัตกรรมระบบดูแลผู้สูงอายุของอบต.ไชยครามครั้งนี้

สรุป

1. ผลประเมินกลไกการพัฒนานวัตกรรมระบบดูแลผู้สูงอายุ โดยอบต.ไชยคราม อำเภอดอนสัก จังหวัดสุราษฎร์ธานี ภาพรวม อยู่ในระดับมาก สะท้อนผลสัมฤทธิ์ของโครงการ โดยสามารถนำไปสู่การลดภาระค่าใช้จ่าย/ข้อจำกัดด้านเวลาแก่บุคคลใกล้ชิดที่ใช้ในการดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งสัมพันธ์กับความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินศักยภาพภายใต้กลไกองค์กรด้านสุขภาพและภาคีเครือข่ายผู้สูงอายุที่สนับสนุนให้มีการขับเคลื่อนโครงการตามวัตถุประสงค์การดำเนินงานที่ชัดเจนและมีความเหมาะสมกับภารกิจความรับผิดชอบของอบต.ไชยคราม

2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวโน้ม ความต้องการและความเป็นไปได้ในการพัฒนานวัตกรรมด้านสุขภาพและระบบการดูแลผู้สูงอายุ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็น พบว่า โครงการพัฒนานวัตกรรมด้านสุขภาพและระบบการดูแลผู้สูงอายุมีแนวโน้มเหมาะสมกับสถานการณ์การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ นอกจากนี้หน่วยให้บริการสุขภาพผ่านกลไกขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีระบบการบริหารจัดการตามมาตรฐานการแพทย์/สาธารณสุข ตลอดจนดำเนินกิจกรรมตามแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ ขณะเดียวกันโครงการพัฒนานวัตกรรมด้านสุขภาพและระบบการดูแลผู้สูงอายุมีความเป็นไปได้ในการสร้างพื้นที่ใหม่เพื่อรองรับรูปแบบการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยอาศัยกลไกขับเคลื่อนผ่าน อบต.ไชยคราม

3. ข้อเสนอแนะทางการพัฒนานวัตกรรมระบบดูแลผู้สูงอายุ โดย อบต.ไชยคราม เชื่อมโยงกับการดำเนินการภายใต้ “กลยุทธ์เชิงรุก” บนฐาน “การออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชนเพื่อคุ้มครองและบริการทางสุขภาพแก่ผู้สูงอายุผ่านกลไกของ อบต.” หรือ “SAO for Healing Environment” ผ่านโครงการและกิจกรรมที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตและเตรียมบรรจุในแผนพัฒนา อบต.ไชยคราม ได้แก่ โครงการศูนย์สามวัย โครงการธนาคารผู้สูงอายุ และโครงการธาราบำบัด ถือเป็นนวัตกรรมทางสังคม (Social Innovation) ที่คาดว่าจะเหมาะสมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งสามารถนำไปสู่การปรับใช้ได้จริง ผ่านการขับเคลื่อนกลไกการดำเนินงานตามแผนพัฒนาสุขภาพแห่งชาติ รวมทั้งสร้างรูปแบบที่เหมาะสมสำหรับพัฒนานวัตกรรมระบบดูแลผู้สูงอายุในชุมชนท้องถิ่นเชิงบูรณาการอย่างยั่งยืน ตลอดจนเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายด้านสวัสดิการสำหรับ อบต.ไชยคราม และสามารถประยุกต์เป็นแนวทางจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนานวัตกรรมระบบดูแลผู้สูงอายุที่เหมาะสมแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1.1 อบต.ไชยครามควรกำหนดโครงการต่าง ๆ ได้แก่ โครงการศูนย์สามวัย โครงการธนาคารผู้สูงอายุและโครงการธาราบำบัด ไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่นตลอดจนแผนปฏิบัติการชุมชน เพื่อเตรียมพร้อมรองรับต่อสถานการณ์แนวโน้มความต้องการและความเป็นไปได้ในการพัฒนานวัตกรรมด้านสุขภาพและระบบการดูแลผู้สูงอายุในพื้นที่อย่างเป็นองค์รวม

1.2 อบต.ไชยครามตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ควรกำหนดมาตรฐานการจัดบริการสาธารณะด้าน

สวัสดิการที่ชัดเจน เพื่อบรรลุเป้าหมายการออกแบบสภาพแวดล้อมชุมชนเพื่อคุ้มครองและบริการทางสุขภาพแก่ผู้สูงอายุ โดยอาศัยกลไกการขับเคลื่อนด้วยกลยุทธ์เชิงรุกเพื่อรองรับการก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 อบต.ไชยครามตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นควรจัดทำโครงการวิจัยหรือการสำรวจฐานข้อมูลสำหรับประเมินผลนวัตกรรมด้านสุขภาพและระบบดูแลผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง เพื่อติดตามผลลัพธ์ด้านสุขภาพและผลลัพธ์ด้านสังคมของผู้สูงอายุในระยะยาว

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ด้วยสถานการณ์ของการก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยในปัจจุบัน ควรออกแบบวิธีวิทยาการวิจัยทางสถิติขั้นสูง สำหรับวิเคราะห์ข้อมูล เสนอแนวทางการสร้างแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุในการเร่งพัฒนารูปแบบการสร้างนวัตกรรมระบบการดูแลผู้สูงอายุที่หลากหลายและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ด้วย รวมทั้งควรสังเคราะห์การวิจัยเกี่ยวกับการสนับสนุนกลไกเชิงบูรณาการของหน่วยงานทุกระดับให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัย เรื่อง การส่งเสริมพัฒนาด้านสุขภาพและระบบการดูแลผู้สูงอายุ บนฐานการขับเคลื่อนกลไกการพัฒนาโดย อบต.ไชยคราม อำเภอคอนสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ภายใต้การสนับสนุนงบประมาณโดยกองทุนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ประจำปี พ.ศ. 2565

References

- Boonphadung, S. (2011). *Developing the Life Quality of the Elderly by Applying Sufficiency Economy- Based Schooling (Phase I)*. Bangkok: Suan Sunandha Rajabhat University. [in Thai]
- Busetto, L., Wick, W., & Gumbinger, C. (2020). *How to use and Assess Qualitative Research Methods*. Retrieved April 25, 2022, from <https://neurorespract.biomedcentral.com/track/pdf/10.1186/s42466-020-00059-z.pdf>
- Chintapanyakun, T., Ruaengsri, S., Laksana, K., & Lhongsap, P. (2017). The new curriculum evaluation: CIPPIest model. *Journal of the Police Nurses*, 9(2), 203-212. [in Thai]

- Department of Older Persons. (2018). *National Strategic of Older Persons 20 Years (2018 – 2037 B.C.)*. Bangkok: Samlada Press. [in Thai]
- _____. (2019). *Measures to Implement National Agenda on Aged Society 6 Sustainable 4 Change*. Bangkok: Samlada Press. [in Thai]
- Donsak District Registration Bureau. (2020). *Data of Civil Registration Records in Donsak District*. Retrieved April 5, 2021, from <http://www.donsakdistrict.go.th/html/new-services.asp?typemenu=1> [in Thai]
- Insuk, R., & Rojanatrakul, T. (2021). The study of social welfare management for the elderly in Kamphaengdin Sub-district Administrative Organization, Sam Ngam District, Phichit Province. *Journal of Modern Learning Development*, 6(3), 193 - 208. [in Thai]
- Jansawang, K. (2022). State social welfare management for an aging society of local administration: a case study of Surat Thani Municipality, Surat Thani Province. *Law and Local Society Journal*, 6(1), 163-184. [in Thai]
- Jaturat, W. (2017). The guidelines of social welfare services for the elderly needs in Donsak Municipality, Donsak District, Surat Thani Province. *Journal of Humanities and Social Sciences Surattthani Rajabhat University*, 9(2), 295-318. [in Thai]
- Klakayan, C. (2022). *Innovation for an Aging Society*. Retrieved April 25, 2022, from <https://www.nia.or.th/innovation-for-an-aging-society#> [in Thai]
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2018). *The Twelfth National Economic and Social Development Plan (2017-2021 B.C.)*. Bangkok: Office of the Prime Minister. [inThai]
- Pitunpong, S. (2018). *Community-based Integrated Long-Term Care for the Aged*. Retrieved September 19, 2021, from https://www.matichon.co.th/article/news_989266 [in Thai].
- Rakpuang, S., & Senanuch, P. (2019). Social innovation for the elderly: significance to the elderly society in Thailand. *College of Social Communication Innovation*, 7(2), 205 - 215. [in Thai]
- Rathachatanon, W. (2019). Determining an appropriate sample size for social science research: the myth of using Taro Yamane and Krejcie & Morgan Method. *Kasetsart University Political Science Review Journal*, 6(1), 26-58. [in Thai]
- Thato, R. (2021). *Nursing Research: Concepts to Application*. Bangkok: Chulalongkorn University Printing House. [inThai]
- The Bureau of Registration Administration, Department of Provincial Administration. (2022). *Age of Population Rate*. Retrieved January 16, 2022, from [https:// stat.bora.dopa.go.th/StatMIS/#/ReportStat/3](https://stat.bora.dopa.go.th/StatMIS/#/ReportStat/3) [in Thai]